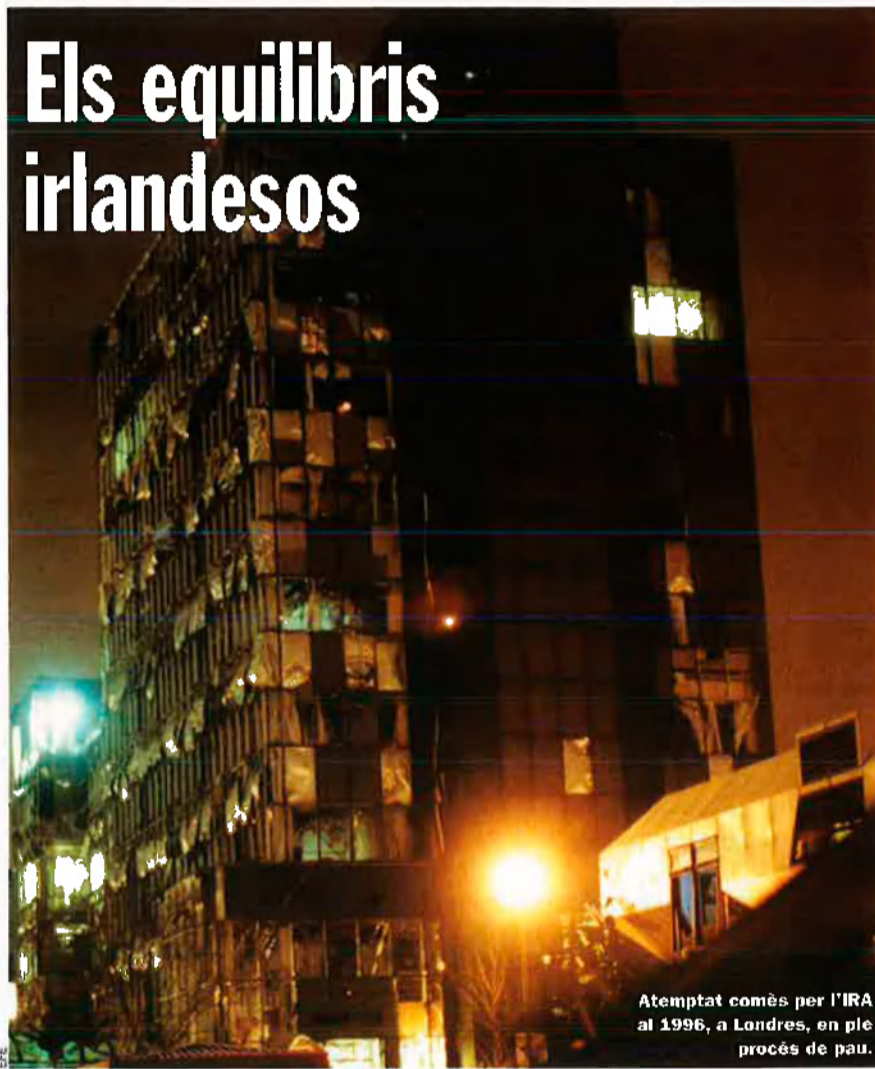

Les similituds dels casos irlandès i basc són tantes com les diferències: cadascú pot agafar la part que vol, quan vol i com vol. Com ara, respecte a l'atemptat de Barajas, en comparació amb el comès per l'IRA al 1996 a l'edifici Canary Wharf dels Docklands de Londres. Atemptats a banda, però, hi ha moltes altres passes per comprovar si a un lloc i a l'altre s'ha fet el mateix, i si l'experiència irlandesa té sentit al País Basc.

Els equilibris irlandesos

Atemptat comès per l'IRA al 1996, a Londres, en ple procés de pau.

La treva que l'IRA trencà el 1996 amb un camió bomba a Londres s'anuncià el 31 d'agost del 1994. Les paraules usades aleshores foren "cessament complet de les activitats militars". Va ser una treva molt celebrada, ja que des del 1975 no hi havia una aturada dels atemptats d'aquesta magnitud. Fins aleshores només hi havia hagut aturades per Nadal i Pasqua i algunes minitreves temporals de dies o setmanes.

La treva del 1994 té l'origen en les converses que el líder del Sinn Féin –nacionalistes irlandesos considerats com la branca política de l'IRA–, Gerry Adams, i el dels socialdemòcrates de l'SDLP –nacionalistes irlandesos del nord de l'illa–, John Hume, van establir l'11 de gener del 1988, i que van concloure amb un document de mínims el 24 d'abril del 1993, on es posava damunt la taula l'autodeterminació i la ne-

cessitat que el Govern britànic acceptés la voluntat dels irlandesos.

Aquest document va aplanar el camí perquè el 13 de desembre del 1993 es presentés la Declaració de Downing Street, un text conjunt del primer ministre britànic, John Major, i l'irlandès, Albert Reynolds, en el qual hi havia influït el president dels EUA, Bill Clinton, com també les converses secretes entre l'IRA i el Govern britànic. De fet, abans de la treva circulava entre els membres i presos de l'IRA el document TUAS ("Totally UnArmed Strategy" –"Estratègia absolutament desarmada"), en què s'afavoria la necessitat d'avançar la lluita per camins no violents, i que aquesta es veia afavorida per un nou panorama on eren elements destacats la força del lobby irlandès als EUA, el lideratge de John Hume a l'SDLP, l'interès del Govern d'Irlanda, el ressò de la causa irlandesa al món i la

mala maror europea respecte al Govern britànic conservador.

Els governs britànic i irlandès van presentar la Declaració de Downing Street, que acceptava el dret a l'autodeterminació i una futura Irlanda unida si així ho volien els irlandesos, alhora que explicava que Londres no tenia cap interès estratègic ni econòmic a Irlanda del Nord.

Els morts de la treva. Des del dia de la treva fins a l'atemptat del Canary Wharf, les coses, però, no van ser gens senzilles. Teòricament hi havia pau, ja que, a més de la treva de l'IRA, també el 13 d'octubre del 1994 els grups paramilitars lleialistes –nacionalistes britànics– van anunciar un cessament de la violència. Però al carrer les coses eren diferents. Per exemple, el 2 de novembre del 1994, un escamot de l'IRA va matar un funcionari de correus mentre fugien d'un robatori a Newry (Irlanda

del Nord); a més, el grup paramilitar Acció Directa Contra les Drogues (DAAD), considerat una pantalla de l'IRA, es va fer responsable de la mort de set persones a les quals acusava de ser narcotraficants. Per a diversos analistes, aquest grup era una manera de mantenir la presència militar de l'IRA i, per tant, l'evidència de la seva força al carrer, entre la comunitat proirlandesa i també davant del poder de l'estat britànic. A més, nou dies després de la declaració de la treva, cinc membres de l'IRA van escapar-se de la presó d'alta seguretat de Whitemoor a Anglaterra.

A més de l'actitud de la DAAD i l'IRA, també van cometre assassinats els grups lleialistes teòricament en treva, a més d'altres grups armats d'una i altra banda que no havien signat cap alto el foc. El Centre d'Informació sobre el conflicte Nord-irlandès, CAIN, calcula que en aquesta primera treva de l'IRA —de gairebé un any i mig— tots els grups paramilitars van matar tretze persones, a part de fer desenes de ferits. Aquestes morts, però, no van ser obstacle perquè es fessin passos en el procés de pau. Per exemple, a Irlanda, el primer ministre Reynolds va impulsar el Fòrum de la Pau i la Reconciliació a Dublín, i va acollir-hi delegacions del Sinn Féin i l'SDLP, a més d'alliberar 36 dels 70 presos de l'IRA.

L'actitud del Govern britànic va ser molt diferent: va reduir mínimament la presència militar a la zona, però va construir casernes a les poblacions més conflictives. A més, va pressionar el Govern dels EUA perquè no permetés l'entrada a aquest país de Gerry Adams.

Tampoc no va ajudar gaire que a la República d'Irlanda caigués el Govern per una qüestió de política interna i que fos nomenat primer ministre John Major, que abandonà el posicionament nacionalista irlandès que havia mostrat Reynolds i es presentà com a part neutral, negant-se fins i tot a rebre Adams i Hume. Amb la part irlandesa debilitada, John Major va fer algun gest important, com la primera trobada oficial entre el Sinn Féin i el Govern britànic, el 10 de maig del 1995, però la resta de mesures empreses pel seu executiu no van ajudar a mantenir l'optimisme inicial: Major insistia a dir que l'alto el foc havia de ser "permanent" i retardava qualsevol pas endavant.

Gerry Adams i Martin McGuinness, els dos líders del Sinn Féin, a Downing Street.

Finalment, però, a principi de febrer del 1995 Burton i Major van presentar una nova declaració conjunta en què recollien les idees d'autodeterminació, el dret a decidir dels irlandesos al nord i al sud i de ser respectats en la seva decisió, la necessitat d'absència de violència per a negociar i la creació de diverses institucions de Govern a tres nivells: per als sis comptats irlandesos sota administració britànica, per a les relacions entre el nord i el sud de l'illa, i entre Irlanda i Gran Bretanya. Sobre el paper era bonic, però en la pràctica no es feien les passes necessàries per arribar-hi, sinó per allunyar-se'n.

El Govern Major va insistir que calia que l'IRA lliurés les armes abans que el Sinn Féin entrés en cap diàleg multipartit, cosa que l'IRA no acceptava, ja que ho equiparaven a una rendició. A més,

els portaveus del Sinn Féin reivindicaven que fins aleshores mai cap document vinculat al procés havia exigint el lliurament d'armes com a prèvia a qualsevol diàleg. Major tampoc no va fer cap gest en aspectes tan criticats com les arbitrarietats judicials o l'actitud antiirlandesa de la policia d'Irlanda del Nord.

Els deutes de Major. Les raons de l'actitud de Major són diverses, però sobretot destaca el fet que patia les inclemències d'un Govern en minoria a Londres, que el feien molt dependent dels diputats unionistes, i més en aquell moment, quan els necessitava per aprovar el tractat de Maastricht, un pas d'europeisme mal vist pels membres més durs del seu partit. La presència a Westminster dels unionistes també la temien els opositors laboristes —encapçalats per

Sud-àfrica com a referent

Els processos de pau acostumen a mirar-se els uns als altres, i així com Còrsega es mira de prop què passa al País Basc i el País Basc mira què passa a Irlanda del Nord, des de Belfast fa temps que tenen els ulls posats a Sud-àfrica, d'on han tret lliçons i persones per ajudar-los.

De fet, el primer contacte entre el Sinn Féin i el Congrés Nacional Africà (ANC) de Nelson Mandela ve de molt lluny, concretament del 1920, quan va morir de vaga de fam l'alcalde de Cork, Terence MacSwiney. Aquella mort va tenir un gran impacte arreu del món (també els nacionalistes catalans de l'època s'hi van sentir molt propers), i l'aleshores secretari general de l'ANC va enviar missatges de suport en el que va ser el primer contacte entre les dues formacions. Des d'aleshores hi ha hagut molta relació. A més, en el procés de pau irlandès han intervingut personatges forjats en la lluita pels drets humans a l'Àfrica del Sud, com per exemple Brian Currin, advocat responsable de la comissió que s'encarregà de treure al carrer els presos a partir de l'acord de pau, o bé Cyril Ramposa, líder destacat de l'ANC, que participà en la comissió d'inspecció de la inutilització dels arsenals de l'IRA.

Els líders del Sinn Féin han estat sempre molt ben rebuts a Sud-àfrica, tant pel primer president post-apartheid, Nelson Mandela, com pel seu successor, Thabo Mbeki, que ha comparat sovint la lluita contra la segregació dels noranta amb la lluita dels irlandesos al nord de l'illa.

Fins i tot el passat 5 de maig del 2006 a Belfast, en l'homenatge als morts de l'IRA durant la vaga de fam del 1981, va parlar un lluitador anti-apartheid sud-africà, Robert McBride (curiosament també parent d'un dels líders dels nacionalistes irlandesos afusellats després del fracàs de l'aixecament de Pasqua del 1916), i actualment cap de la policia del districte East Rand de Johannesburg. McBride va recordar que quan ell era a la presó i entre els companys es referien a la vaga de fam usaven el codi "fer un Sands", en referència a Bobby Sands, el pres de l'IRA més important que morí en les vagues del 1981.

De fet, les relacions entre Irlanda del Nord i Sud-àfrica van més enllà dels nacionalistes irlandesos, ja que fou precisament del sud del continent africà en època d'apartheid on es detectà un vaixell que havia de dur armes als lleialistes nord-irlandesos.

Nelson Mandela, expresident de Sud-àfrica, i Gerry Adams, líder del Sinn Féin.

Tony Blair-, que no dubtaven a donar suport a Major en la seva política vers Irlanda del Nord.

Altres fets que van dur a una situació de desencís, especialment en el cantó nacionalista irlandès, va ser l'alliberament, el 3 de juliol del 1995, del soldat Lee Clegg, autor de la mort de Karen Reilly el 1990 i que només havia complert quatre anys de condemna. La comparació amb l'actitud del Govern britànic respecte a uns presos i als altres

va encendre els carrers proirlandesos dels sis comptats de l'Ulster. El trencament de la treva es començava a palpar. Anys després es va saber que a l'octubre del 1995 l'IRA va fer una trobada a Donnegal (República d'Irlanda) per començar a pensar de reprendre la campanya d'atemptats si el procés continuava d'aquella manera.

L'hora de Clinton. La visita de Bill Clinton a Irlanda del Nord el 30 de no-

vembre del 1995 va desencallar el procés temporalment, ja que, dos dies abans de la seva arribada a Belfast, Major i Burton es posaren d'acord en una nova declaració conjunta: el procés continuaria amb l'obertura de converses multipartides al febrer del 1996, i alhora es crearia una comissió independent presidida pel senador dels EUA George Mitchell, que faria un informe sobre la qüestió del desarmament. Mitchell treballà sota la pressió d'un Major que insistia en la necessitat del lliurament de les armes abans del diàleg, i no s'estava de mostrar que també tenia el suport del cap de l'oposició -Tony Blair- i una enquesta que assegurava que el 83% de la població volia que l'IRA retés les armes abans de començar a parlar. Però l'informe Mitchell era realment independent, assegurava que els grups armats "tenien un clar compromís de treballar de manera constructiva per aconseguir un absolut i verificable decomís com a part del procés de negociacions multipartides", i recomanava no forçar el lliurament d'armes com a condició prèvia a les negociacions.

Aleshores Major agafa un nou pal per col·locar a la roda del procés, aquesta vegada el que li oferí directament David Trimble, el líder del probritànic Partit Unionista de l'Ulster (UUP), i posà una nova condició al diàleg: si els grups paramilitars no es desarmaven abans de les negociacions multipartides, caldria fer unes eleccions a Irlanda del Nord per triar els membres del fòrum on es faria el diàleg multipartit. La demografia i les circumscripcions electorals facilitaven que en sortís un control del fòrum per al partit de Trimble. La proposta va ser rebutjada pel Sinn Féin, l'SDLP, el Govern irlandès i els EUA. Era la gota definitiva per fer vessar el got. I, efectivament, al cap de pocs dies esclatava la bomba a Canary Wharf, amb un comunicat previ una hora abans en què l'IRA criticava la mala fe del Govern britànic en la negociació i l'incompliment dels seus compromisos.

Després d'aquest gran atemptat, en van seguir més -el 15 de juny del 1996 va esclatar una bomba a Manchester, el 13 de juliol una altra a Lisburn, i el 1997 van matar un soldat britànic i van disparar contra uns quants policies nord-irlandesos-. A més, els grups lleialistes també van tornar als atemptats.

Tot i aquesta situació, Major i Burton no van donar el procés per perdut i van anunciar que les converses serien el 10 de juny, just després de les eleccions. Als comicis del 30 de maig del 1996 el Sinn Féin va sorprendre tothom: va aconseguir un 15,5% dels sufragis i es va situar en una bona posició per entrar a les negociacions multipartides. El Govern britànic, però, insistia a declarar que això només seria possible quan l'IRA reinstaurés la treva. Així doncs, les converses van començar sense el Sinn Féin, però formalment ja estaven engegades.

El diàleg va aturar-se per les eleccions generals britàniques de l'1 de maig del 1997, que van atorgar majoria absoluta a Tony Blair, qui estava decidit a no cometre els errors del seu predecessor i va posar fil a l'agulla per fer avançar la pau. Li fou de gran ajuda no dependre al Parlament dels vots dels unionistes, com sí que li passava al seu predecessor, John Major. També en aquests comicis el Sinn Féin va obtenir bons resultats, amb la consegüent legitimació.

Morts en la segona treva. La guerra continuava oberta, però Blair no va tardar ni tan sols quinze dies a anunciar que tornarien a intentar parlar amb el Sinn Féin. Al juny del 1997, Blair es va posar d'acord amb el seu homòleg irlandès perquè el decomís d'armes no fos obstacle per fer avançar el diàleg, i així aconseguí que el 20 de juliol del 1997 l'IRA reinstaurés la treva i que un cop passat l'estiu el Sinn Féin entrés en el diàleg multipartit. Des d'aleshores fins a la signatura de l'Acord de Divendres Sant, el 10 d'abril del 1998, la situació no va ser de calma: els grups paramilitars lleialistes van emprendre una de les campanyes violentes més dures, i l'IRA va ser acusada de la mort de traficants i lleialistes. El 13 d'octubre del 1997 es produïa la trobada històrica entre els dos líders destacats del Sinn Féin, Martin McGuinness i Gerry Adams, i el primer ministre britànic Tony Blair.

Com mostra aquesta petita història, i moltes d'altres conflictes arreu del món, atànyer la pau mai no és fàcil. De fet, fou el mateix Zapatero qui ja avisà que el procés seria "llarg, dur i difícil".

Oriol Cortacans

Socialistes i abertzales coincideixen a dir que la via quebequesa és un bon punt de partida, a fi d'aconseguir un model polític propi per al País Basc. Tard o d'hora aquesta sortida tornarà a posar-se sobre la taula. Què significa, però?

El Quebec, mirall esquerdat

Si una nació sense estat es va sentir directament interpel·lada pel referèndum que recentment ha permès a Montenegro independitzar-se de Sèrbia, aquesta és el Quebec.

El Quebec, conjuntament amb Puerto Rico, són les dues úniques nacions americanes que no han accedit encara a la plena independència, nacions autòctones al marge. En el cas quebequès, com és prou conegut, ja s'han celebrat dos referèndums d'autodeterminació. El primer va tenir lloc el mes de maig del 1980, i el segon el mes d'octubre del 1995. En tots dos, l'opció guanyadora va ser la del manteniment de la unió federal amb el Canadà. Això no obstant, en aquest darrer cas, als partidaris de la sobirania quebequesa els mancaren poc més de 25.000 vots, és a dir, es quedaren a les portes d'aconseguir el seu gran repte.

Precisament, aquest resultat tan ajustat va portar el Govern canadenc a prendre mesures davant l'eventualitat d'un tercer referèndum. Després de recórrer al Tribunal Suprem, màxima instància judicial i constitucional alhora, el Govern d'Ottawa va fer aprovar pel Parlament una anomenada llei de la claredat, en la qual fixava quin serà eventualment el comportament del Govern federal corresponent davant la hipotètica victòria de l'opció sobiranista. Concretament, i seguint el dictamen de

l'alt tribunal, el Govern federal es compromet a negociar l'accés a la sobirania d'una província –no hi ha una menció expressa al cas del Quebec– sempre que la pregunta sotmesa a referèndum sigui clara –que la victòria del sí implicarà la formació d'un estat sobirà del tot desvinculat del Canadà, sense cap mena de, per exemple, associació econòmica–, i, en segon lloc, sempre que la majoria a favor de la sobirania sigui igualment clara. Aquesta segona condició deixa entreveure que el Govern federal difícilment negociaria si el vot sobiranista assolís escassament el 50% més u dels vots. I aquí és on el cas montenegrí torna a fer acte de presència. Així, alguns polítics sobiranistes, fent un exercici de pragmatisme, com en el seu moment feren els montenegrins, accepten que per assolir la sobirania el vot afirmatiu assoleixi una majoria qualificada del 55% o semblant. Per contra, els seus adversaris federalistes –procanadencs– la situen entre el 60 i el 70%, pel cap baix. Tanmateix, molts sobiranistes consideren que de cap de les maneres no s'ha d'acceptar aquesta imposició d'una majoria qualificada diferent del 50% més u, la qual titllen contundentment de clarament antidemocràtica, ja que representa donar més pes als votants unionistes que als votants sobiranistes.

Això no obstant, totes aquestes disquisicions que es troben a cavall entre la ciència política i la filosofia política només tindran sentit plenament si realment es convoca aquest tercer referèndum. Per això, convé que ens fixem en aquesta possibilitat. Cal preguntar-se, doncs, si és possible de convocar-lo. La resposta és que a curt termini és del tot impossible per la senzilla raó que el Partit Liberal del Quebec, que és qui governa actualment, és un partidari aferrissat de la unió federal. Tanmateix, el seu líder i, en conseqüència, primer ministre del Quebec, Jean Charest, re-